

Att använda Spectrum för samlingsförvaltning

Fallstudier från fem museer i Sverige

RIKSANTIKVARIEÄMBETET

INNEHÅLL

- 4 ALINGSÅS MUSEUM | Säkerställa att lånerutinerna följer museets mål
- 6 GÖTEBORGS NATURHISTORISKA MUSEUM | Uppdaterade rutiner om provtagning
- 8 ESKILSTUNA STADSMUSEUM | Arbetsflödena i Spectrum anpassade efter museets resurser och beslutsvägar
- 10 VÄSTERBOTTENS MUSEUM | Kvalitetssäkring och effektivisering av samlingsarbetet
- 12 STATENS HISTORISKA MUSEER | Strategisk samlingsförvaltning   samlingarna som samhällsresurs
- 15 Länkar

Riksantikvarieämbetet 2017.

Foto omslag: www.kringla.nu. Föremål från museer i Sverige.

Upphovsrätt enligt Creative Commons licens CC BY där inget annat anges. Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>.

ISBN 978-91-7209-805-3 (PDF).

ISBN 978-91-7209-804-6 (Tryck).

Spectrum – museernas egen standard för samlingsförvaltning

Spectrum är en fritt tillgänglig standard för museer och andra förvaltare av samlingar. Den första versionen kom 1994 och ända sedan dess har den använts och utvecklats av museer runt om i världen. Sedan 2015 finns Spectrum i en svensk översättning.

Spectrum innehåller 21 processer som var och en beskriver en aktivitet i samlingsförvaltningen och vad som ska dokumenteras i processen. Spectrum beskriver en gemensamt överenskommen god praxis och kan användas som kvalitetssäkring i arbetet med att förvalta och använda samlingar.

I den här sammanställningen visar fem museer hur de haft nytta och stöd av Spectrum för att strukturera och få en bättre överblick över sin samlingsförvaltning.

I och med att förvaltningen av samlingarna effektiviseras och kvalitetssäkras kan de också enklare användas och tillgängliggöras.

När museer och andra samlingsförvaltare börjar använda Spectrum för att förbättra sin samlingsförvaltning resulterar det ofta i att befintliga policydokument, riktlinjer och rutiner revideras och att rutiner som saknats skapas. Rutiner och policydokument är viktiga att ha som utgångspunkt så att man kan koncentrera sig på det löpande arbetet.

Varje museum utgår alltid från sina egna förutsättningar och behov och Spectrum kan användas på flera olika nivåer, vilket dessa fem exempel visar.

Spectrum ger ett bra stöd för museer att på olika sätt ta sig an det övergripande arbetet inom samlingsförvaltningen.

www.raa.se/spectrum

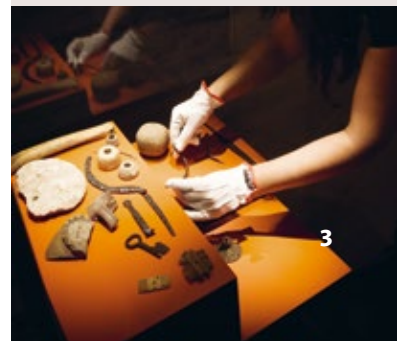

1. Förberedelser för inkommande objekt
2. Inkommande objekt
3. Inlån
4. Förvärv
5. Beståndsförvaltning
6. Kontroll av placering och förflyttning
7. Transport
8. Katalogisering
9. Tillståndskontroll och teknisk bedömning
10. Konservering och samlingsvård
11. Riskhantering
12. Försäkring och utställningsgaranti
13. Värdering
14. Revision
15. Rättigheter
16. Användning
17. Utlämnande av objekt
18. Utlån
19. Förlust och skada
20. Gallring
21. Retrospektiv dokumentation

Foto ovan: www.kringla.nu.

Foto t. h.: Katarina Nimmervoll/Statens historiska museer.

Foto motstående sida: Katarina Nimmervoll/Statens historiska museer.

Säkerställa att lånerutinerna följer museets mål

Alingsås museum grundades 1928. Det är ett kulturhistoriskt museum med ansvar för kommunens materiella och immateriella kulturarv. Det avspeglas i samlingarnas innehåll som i huvudsak är tillverkade, använda eller berättade av människor som bott eller bor i Alingsås. Museet har i uppdrag att förmedla och vårda Alingsås historia och samtidigt tillsammans med dess publik. Utmaningarna med detta är stora då man har en liten ekonomi och ett fåtal anställda.

Museet var under en period stängt. Vid nyöppnandet 2014 fanns därför rester av tidigare oavslutat arbete som nu behövde ses över. Det fanns många grundläggande frågor om samlingsförvaltning att gå igenom, samt behov av att fastställa och kvalitetssäkra alla arbetsrutiner från grunden och utifrån en övergripande helhet. Detta medförde att museet började planera för hur de skulle använda Spectrum.

Att kvalitetsäkra arbetsrutiner

Alingsås museum startade med att välja ut de processer som de vid tillfället upplevde att verksamheten var i störst behov av att gå igenom och få rutiner för. Även en samlingsförvaltningspolicy och en plan för att digitalisera samlingarna började parallellt förberedas. De processer som museet valde var inlån, utlån och donationer. Det var viktigt för museet att få kontroll på alla lån och skapa en

Foto: Ylva Frögéli/Alingsås museum.

Spectrum har det vi behöver!

Ylva Frögéli, Alingsås museum

genomtänkt lånehantering med rutiner om hur avtal bör skrivas och hur museet säkerställer kvaliteten så att allt blir tydligt dokumenterat och registrerat för framtiden.

Användningen av Spectrum och de rutiner som rör inlån, utlån och donationer har varit till stor hjälp för att på ett mycket konkret sätt strukturera arbetet, förtydliga arbetsrutiner och för att lägga en rimlig ambitionsnivå. Att det finns standardiserad branschpraxis att stödja sig på har kvalitetssäkrat arbetet och skapat en tydligare, gemensam bild kring samlingsarbetet i organisationen.

Idag har museet tydligare rutiner rörande lån, och har med hjälp av dessa bättre kunnat hantera en större gåva med föremålen från ett nedlagt museum i kommunen. Att arbeta med Spectrum som utgångspunkt kommer också att ge struktur för arbetet med en framtida insamlingspolicy.

Foto: Annika Carlsson/Riksantikvarieämbetet.

Foto t. h.: Ylva Frögéli/Alingsås museum.

Uppdaterade rutiner om provtagning

Göteborgs Naturhistoriska Museum är en del av Västarvet som är Västra Götalands förvaltning av natur- och kulturarv. Museet grundades 1833 och har från 1923 funnits i de nuvarande lokalerna. Museets samlingar omfattar cirka tio miljoner naturhistoriska objekt från hela världen. Bra rutiner behövs för att sköta användandet av samlingen. Det gäller allt, som till exempel förfrågningar, skaderutiner, lån, rutiner och blanketter för mottagande och dataläggning av inkommande material.

Inom Västarvet pågår ett arbete med samlingsförvaltning och att skapa gemensamma rutiner för Västarvets museer. Västarvet har beslutat att pröva Spectrum utifrån gemensamma riktlinjer.

Museet har en stor mängd föremål och de intendenten som arbetar med samlingarna träffas regelbundet och diskuterar. "Samlingsvård i världsklass är vårt motto!"

De har i sitt arbete sett att de behövde uppdatera rutinerna för provtagning på föremål, som ibland innebär att man behöver göra förstörande analyser. Med hjälp av Spectrum har museet sammanställt och till vissa delar reviderat alla blanketter de använder sig av.

Att undvika förstörande provtagning

Förfrågningar från forskare som vill ta vävnadsprov för DNA-analys har ökat kraftigt och det kan medföra risker för att förstöra materialet.

Arbetet har varit intressant, känns som om vi har fått en utgångspunkt och kan lätt anpassa rutinerna till Spectrum. Vi är nöjda med att vi har tagit oss an och fått alla våra rutiner samlade i en pärm. Pärmerna ska även finnas digitalt på intranätet så att alla på samlingsenheten kan se och använda sig av den.

Åsa Holmberg, Göteborgs Naturhistoriska Museum

Frågan kom upp vid ett tillfälle då det skulle tas prover på ett objekt som redan tidigare provtagits. Nu önskade man säkerställa att rutinen för detta var tydlig. Tidigare var tillståndsgivandet för provtagning olika beroende på vilken djurgrupp som berördes.

För att sammanföra och enas om gemensamma riktlinjer för interna och externa forskare valde de att använda sig av Spectrums process nr. 16: som

handlar om användning. Processen beskriver hanteringen och dokumentationen av all användning av objekt och samlingar inom organisationen. Användning inkluderar utställning, nyttjande och forskning.

*All personal inom samlingsförvaltning
var delaktiga i arbetet*

Arbetet med att få till en ny rutin inleddes med att all samlingspersonal träffades för att diskutera tidigare rutiner kring lån, tillstånd och provtagningar och sedan reviderades dessa för att anpassas till Spectrum.

Tydliga rutiner

Slutresultatet i detta arbete blev förbättrade, tydligare och för alla avdelningar gemensamma rutiner och blanketter för provtagning. Dessa kommer att finnas på hemsidan för nedladdning.

Lärdomen på Göteborgs Naturhistoriska Museum är att Spectrums samlade processer är en bra manual över vad som kan behövas inom samlingsförvaltning.

Museet har gått igenom samtliga blanketter som de redan hade och satt in dessa under Spectrums rubriker och där sett hur väl det fungerar.

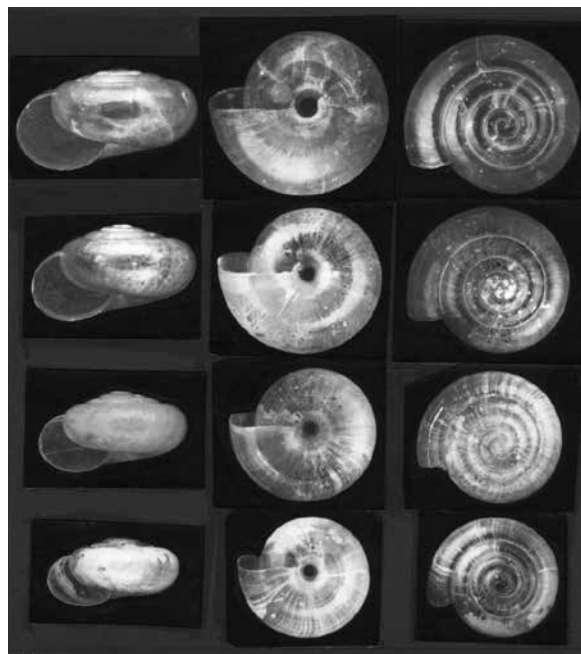

Foto ovan: By Jopparn (Own work). CC BY-SA 3.0 via Wikimedia Commons.

Foto t.h.: Göteborgs Naturhistoriska Museum.

Foto motstående sida: Göteborgs naturhistoriska Museum.

Arbetsflöden i Spectrum anpassade efter museets resurser och beslutsvägar

Eskilstunas första museum inrättades 1906. Den varierande museihistorien, med inslag av friluftsmuseum och teknik-industrihistoriskt museum, speglas i museets samlingar, som idag omfattar cirka 70 000 föremål. Samlingarna innehåller allt från stora tillverkningsmaskiner, verktyg, brandredskap, vagnar och hushållsartiklar till små arkeologiska fynd och textilier. I samlingarna ingår dessutom en stor vapensamling som ställer speciella krav för säker förvaring enligt lag.

Foto: Susanne Granlund/Eskilstuna stadsmuseum.

Foto: Susanne Nickel/Eskilstuna stadsmuseum.

Eskilstuna stadsmuseum har i sitt arbete med samlingsförvaltning tagit fram riktlinjer och handlingsplaner med hjälp av Spectrum. Några är klara och flera ska ses över. Riktlinjerna ska förtydliga vad som ska samlas in, hur det ska samlas in och av vem. De ska även

beskriva vem som kan besluta vad som ska tas in och varför museet samlar, samt om föremålen skall användas, vem som får göra det och hur.

Utöver detta har nya läneregler utarbetats som följer denna standard väldigt noga. Museets samlingar ska framöver flyttas till ett nytt magasin och efter det att flytten är klar kommer arbetet med de olika rutinerna att intensifieras. Rutinerna ska följa arbetsflöden beskrivna i Spectrum, dock anpassade till museets resurser och beslutsvägar. Museet har redan idag sammanfattat Spectrums rutiner för inkommande objekt och förvärv till en rutin.

Spectrum är ett bra verktyg för att förklara för beslutsfattare vilken komplex verksamhet samlingsförvaltning är. Det är inte för inte att det krävs en akademisk utbildning och gedigna erfarenheter för att kunna förvalta en samling på ett lämpligt och professionellt sätt.

Susanne Nickel, Eskilstuna Stadsmuseum

Foto: Susanne Nickel/Eskilstuna stadsmuseum.

Kvalitetssäkring och effektivisering av samlingsarbetet

Västerbottens museum är ett länsmuseum med ansvaret för länets hela kulturhistoria. Museet består av det förvaltande bolaget Västerbottens museum AB och Stiftelsen Västerbottens museums samlingar. Samlingarna finns i föremålsarkiv och består av olika typer av föremål, konstverk, fotosamlingar, böcker, arkivalier, inspelningar, minnen och berättelser. Museet arbetar aktivt med att utveckla och öka betydelsen av sina samlingar.

Samlingsutveckling

På senare år har Västerbottens museum jobbat med att kvalitetssäkra och effektivisera arbetet med samlingarna. Museet har gått från en situation där arbetsrutiner och arbetsfördelningen till vissa delar varit oklar, där material bland annat tagits in i samlingarna utan tillräcklig dokumentation, till ett mer strukturerat och målinriktat arbete.

Museet har bildat en samlingsutvecklingsgrupp som består av alla personer som på olika sätt arbetar med samlingarna. Syftet med gruppen är att diskutera gemensamma frågor och få starka argument för hur man vill arbeta. Museet får genom dialog och samverkan en bra arbetsprocess för att skapa rutiner och förvaltningsplaner för samlingarna. Det är viktigt för museet att ha ett transparent arbetssätt. Det ska vara tydligt för alla, inte minst för efterträdare till dagens personal, varför samlingarna ser ut som de gör.

Det här kommer att bli bra för våra efterträdare

Åsa Stenström, Västerbottens museum

Foto ovan och motsatt sida: Petter Engman/Västerbottens museum.
CC BY-ND-NC.

Västerbottens museum arbetar systematiskt med att förbättra sitt arbetssätt och har i arbetet bland annat tagit stöd och hjälp av standarden Spectrum, Benchmark in collection care och Significance 2.0.

Handbok för samlingsutveckling

Museet håller på att sammanställa en handbok för arbetet med samlingarna. Handboken har tillkommit efter behovsanalys och dialog kring olika frågor i samlingsutvecklingsgruppen. Den ska finnas på intranätet, tillgänglig för hela personalen, och kunna byggas på och förändras efter behov. Här ska allt det man behöver i form av rutiner, checklistor, blanketter, policyer och andra dokument finnas samlade, allt för att effektivisera och kvalitetssäkra arbetet. Handboken innehåller alla kapitel från Spectrum, men även andra områden som inte ryms inom standarden. Museet jobbar också aktivt med att anpassa sitt samlingshanteringssystem Sofie så att det stödjer Spectrum. Det finns en utmaning i att förändra

gamla rutiner, men allt eftersom handboken växer fram tas beslut om att de nya rutinerna ska gälla.

Kompetensutveckling

Under arbetets gång har det varit viktigt med utbildning för personalen och styrelsen för att alla ska lära sig att förstå behov, problem och utmaningar. Externa föreläsare har bjudits in för att diskutera specifika frågor. Man har även särskilt avsatt medel för kompetensutveckling, där personal har haft möjlighet att engagera sig i utvecklingsprojekt som till exempel det svenska översättningsarbetet av Spectrum och som testgrupp för olika verktyg och standarder. Detta arbete har gett mervärde till det interna arbetet då man haft möjlighet att diskutera med kollegor från andra museer i liknande situation.

Västerbottens museum skapar en effektiv och stabil samlingsförvaltning som ständigt utvecklas. Det gör man med hjälp av delaktighet, dialog, utbildning, envishet och entusiasm.

STATENS HISTORISKA MUSEER

Strategisk samlingsförvaltning – samlingarna som samhällsresurs

Statens historiska museer är en statlig myndighet som består av de tre museerna Historiska museet, Kungliga myntkabinettet och Tumba bruksmuseum. Myndigheten har till uppgift att främja kunskapen om och intresset för Sveriges historia. Samlingarna omfattar fler än tio miljoner enskilda föremål, främst arkeologiska och numismatiska objekt samt kyrklig konst. Samlingarna ses av museet som en samhällsresurs som aktiveras när de möter användarna.

Strategisk samlingsförvaltning

Under de senaste åren har myndighetens ledning lagt stort fokus på att lyfta samlingarnas betydelse. Man arbetar med en mer strategisk samlingsförvaltning i syfte att öka tillgängligheten till samlingarna, effektivisera arbetet och göra det mer hållbart. Under 2016 har myndigheten inlett arbetet med att skapa en gemensam samlingsförvaltning för de tre museerna, som hittills har jobbat på lite olika sätt.

Spectrum som verktyg

Tidigt i arbetet insåg myndigheten att Spectrum kunde vara ett bra och positivt verktyg för att få en överblick över hela samlingsförvaltningen. Man såg att Spectrum användes på ett självklart sätt på flera museer både nationellt och internationellt. Myndigheten tog därför ett beslut att börja använda Spectrum som verktyg för samlingsverksamheten. Spectrums struktur används bland annat som grund i sammanställningen av en ny samlingsförvaltningspolicy.

I arbetet med samlingsförvaltningspolicyn har museet bearbetat en process i taget. Flera medarbetare har varit involverade i diskussionerna kring olika processer beroende på tidigare erfarenhet och vad man arbetar med i dagsläget. Under alla möten har en projektledare funnits med för att dokumentera och länka samman de olika mötena med varandra och ta upp frågor som kan ha betydelse för fler processer. I samlingsförvaltningspolicyn görs också hänvisningar till andra relevanta dokument, policyer och föreskrifter som redan finns och som man måste ta hänsyn till.

Foto ovan och motsatt sida: Katarina Nimmervoll/Statens historiska museer.

Mycket av det här gör vi redan

Nina Persson, Statens historiska museer

Eftersom det inte finns några beslut om att Spectrum absolut måste följas kan myndigheten prova sig fram och använda Spectrum där det passar. Man måste inte ta sig an hela standarden på samma gång, utan kan börja med de processer som är mer angelägna för att sedan löpande uppdatera andra. Myndigheten använder Spectrum som en stöttepelare för att lugnt och stabilt bygga en mer strategisk samlingsförvaltning.

Foto: Katarina Nimmervoll/Statens historiska museer.

Fördelar och utmaningar

Myndigheten har ett trettiotal personer på de olika museerna som arbetar med samlingarna. Detta gör samordning till en utmaning. Spectrum kan då fungera som en gemensam utgångspunkt som är överenskommen, utvecklad och testad under lång tid av museiprofessionen. Eftersom Spectrum inte är skriven på detaljnivå, hur något ska göras, finns ett visst utrymme för egna lösningar.

Ledningen och personalen har insett att arbets sättet enligt Spectrum inte skiljer sig så mycket från det man redan gör, utan det gör bara arbetet mer strukturerat. Det finns idag checklistor inbyggda i samlings systemet så att man lätt ska kunna se vad som behöver göras och vad som redan är gjort. Man har också upphandlat ett nytt föremålshanterings system. Ett av kraven för det var att det skulle vara Spectrumkompatibelt.

Genom att använda Spectrum vill man komma bort från en individberoende samlingsförvaltning, där kunskapen ligger hos enskilda medarbetare, och istället skapa ett system där det är lättare att förstå vad var och en gör. Nyanställda och andra ska lätt kunna sätta sig in i rutinerna. Det blir även ett sätt att undvika stuprör gentemot olika avdelningar och andra museer genom att rutiner är tydliga och information lätt kan spridas.

Statens historiska museer har drivande medarbetare och en positiv ledning som prioriterar samlingsförvaltning och ser möjligheter och utvecklingsområden för att på riktigt göra samlingen till en samhällsresurs.

Länkar

Spectrum – en standard för samlingsförvaltning (Riksantikvarieämbetet)

raa.se/spectrum

Spectrum–Collection management standard (Collection trust)

collectiontrust.org.uk/spectrum

SAK–självskattning för vård och bevarande

raa.se/sak

Significance 2.0 (Australien Government)

arts.gov.au

Alingsås museum

alingsaskulturhus.se

Eskilstuna stadsmuseum

eskilstuna.se

Göteborgs Naturhistoriska Museum

gnm.se

SAK–självskattning för vård och bevarande (Bearbetad version av Benchmark in collection care)

raa.se/sak

Statens historiska museer

shmm.se

Västerbottens museum

vbm.se

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Riksantikvarieämbetet | 08-5191 80 00 | registrator@raa.se | www.raa.se